

Keld Gall Jørgensen & Uwe Geist (red.): *DET NYE KORSTOG. Sproganalytiske vinkler på en sagprosatext*. Roskilde Universitetsforlag, 1996

DET NYE KORSTOG kommer den forventningsfulde læser i møde med forførende store, røde bogstaver på hvid bund. Omgående udløses en række sprælske associationer med antologiens ti forskere i rollen som tapre korsridere bag skærmen på vej mod nye sproganalytiske landvindinger. Konstellationen **formodet tørt indhold/effektfuld titel** virker altså stadig på en sproglad sjæl.

Anmelderen besinder sig dog hurtigt og finder tilbage til de barske realiteter. **“Det nye korstog”** er en **Politiken-artikel** af **Nils Thorsen** med og om **fredsforskeren Jan Øberg, søndag den 18. september 1994, PS p. 9**. “Denne artikel udgør det fælles eksempelmateriale for de forskellige sproglige angrebsvinkler antologien lægger frem.” (Vibeke Rehfeld p. 15). **Angrebsvinkler!** Jeg konstaterer med tilfredshed, at jeg ikke er ene om at være påvirket af den martialske metaforik.

Om denne analysetekst, som naturligvis repræsenterer et svært valg blandt mange tekster, anfører Keld Gall Jørgensen i sit forord til antologien, at den skal kunne give de forskellige syntetiserende tilgange kvalificeret modspil, og at det må være læseren, der afgør, om teksten er holdbar. I samme forord fortæller KGJ, at motivationen bag antologien bl.a. er et ønske om at manifestere de muligheder, der ligger i at nærme sig en tekst ud fra systematiske, sproglige discipliner.

Bidragyderne er med en enkelt undtagelse medarbejdere ved Dansk-faget på Institut VI på RUC. Undtagelsen er lektor Finn Frandsen fra Handelshøjskolen i Århus, der således symboliserer en åbning ud mod en større verden. Han skriver det ene af de to kapitler om tekstlingvistik.

Antologien henvender sig til studerende og lærere ved danskfaget på alle videregående uddannelsesinstitutioner og samtidig til alle, der beskæftiger sig med tekstanalyse på et højt niveau. De grundlæggende problemer med at systematisere og beskrive sprogteori, sproglig metode og sproglig analyse er jo overalt de samme.

Og hvad handler så det hele om? “Vi vil alle have indhold - såvel i livet som i tekster - og sproglig tekstanalyse, som den er repræsenteret i denne bog, bygger da også på den præmis, at det er muligt at komme fra del til helhed, fra detalje til sammenhæng, fra argumentationsstruktur til budskab osv. (pp. 8f.).

Med denne fornemmelse af det fælles synteseskabende bag de forskellige vinkler kan læseren drage ud på sit eget sproganalytiske korstog, som antologiens disposition for øvrigt iscenesætter fremragende.

I sit bidrag: **Om Politiken-artiklen “Det nye korstog” og den hjemlige mediedebat** (pp. 15f.) karakteriserer **Vibeke Rehfeld** Jan Øberg således: “Og i den danske debat er Jan Øberg ikke noget ukendt navn.” (p. 15). Sætningens stilistiske kneb, hvormed man behageligt undgår at mene for meget, siges at være særlig jysk i sin egenart, men er altså også brugbar i Roskilde. Meget aktuelt og konkret anfører VR, at JØ’s deltagelse i mediedebatten med Politiken-artiklens brede emne om konflikter mellem Vesten og den øvrige verden, affødt af den vestlige fundamentalisme, fortsættes i en række Øberg-artikler i Information, der bl.a. mere specifikt omhandler den komplicerede konflikt i eks-Jugoslavien og samtidig afspejler en polemik mellem Øberg og Politiken.

Jeg vil tillade mig at mene, at netop i disse artikler, ikke mindst i den store artikel i **Information 23/8 1995: Politiken bør forklare sin kampagne!**, får man et langt mere spændende og originalt indtryk af Øbergs sprog, argumentationsteknik og viden, end tilfældet er i den valgte artikel. Denne iagttagelse berettiger overhovedet ikke til at mene, at analyseartiklen er dårligt valgt, men naturligvis udløser forholdet hos læseren/anmelderen spørgsmål om omfanget, arten og følgerne af den bearbejdning, der må været foregået med de ytringer, der i objektartiklen står som Øbergs egne. Her kan man så med spænding afvente analysernes behandling af dette forhold.

Efter denne nødvendige placering af analyseobjektet i den relevante medie-debat fortsættes logisk med en omtale af helt væsentlige elementer i den forforståelsesramme, som enhver læser vil lægge ned over en hvilken som helst tekst. Det sker i bidraget fra **Vibeke Rehfeld og Rita Therkelsen: Genren - spillereglerne forud for teksten** (pp. 17-32).

Som allerede sagt er analyseteksten et valg blandt mange tekster. Set i antologiens helhed har man også fravalgt, nemlig mange andre mulige sproganalytiske vinkler. Genre-synsvinklen kunne man ikke have valgt at fravælge, fordi opfattelsen af genren som ovenfor antydet styrer vor læsemåde og forståelse af den analyserede artikel. Kapitlet lever i høj grad op til sin egen uundværlighed ved at være glimrende disponeret, logisk og overskueligt og ikke mindst til benefice for studerende blandt modtagerne, meget pædagogisk med fint samspil mellem teori og tekstlig eksemplificering.

Vi er i en periode, hvor de sproglige grænser mellem litterære og pragmatisk genrer så afgjort er flydende, og samtidig er der en meget længere tradition for at beskrive litterære genrer. Derfor er forfatterens understregning af, at det er de samme sproglige virkemidler, der bruges inden for de to områder, meget vigtig. Forskellen ligger i teksternes eksterne situation, i deres samfundsmæssige status. Det betyder, at de pragmatisk genrer tilhører en kategori, hvis påstande har handlingskonsekvenser. Aktuel sprogbrug og sociale strukturer er således gensidigt påvirkende og bestemmende. Forfatterne kan

konkludere: “Summen af de sprogbrugskonventioner der er knyttet til en bestemt social praksis, er så genrekonventioner, ----” (p. 19).

Forfatterne foretager en foreløbig analyse, bygget på intuition og common-sense, men derefter raffinerer de analysen ved hjælp af **POLYFONI-teorien**. Som det fremgår af navnet, arbejder teorien med at klarlægge de stemmer, der taler i en tekst, og også på hvilket niveau de taler.

Analysen kan nu koncentreres om det forhold, at journalisten har en tekst-intern dobbeltrolle, der ligger indbygget i genren. Han er både spørger og fortæller. Analysen får da den meget raffinerede pointe, at han som spørger arbejder **med**, som fortæller **mod** den portrætterede ekspert. En tilsyneladende objektiv gengivelse af Øbergs udtalelser viser sig at være en diskutabel fremstilling af betydningen af Jan Øbergs fredsarbejde.

“Ved analyse af pragmatiske tekster er genreovervejelser uomgængelige.” skriver de to forfattere (p. 31). Deres bidrag er et uomstødeligt bevis på, at dette er rigtigt!

Selve ordet **polyfoni** erindrer på smukkeste måde enhver læser om begrebet den skrevne teksts iboende mundtlighed. POLYFONI-teoriens anvendelse og analysens resultat bestyrker mig yderligere i den antagelse, at journalist/fortæller-stemmen nok er en smule tonedøv i sin forarbejdning af Øbergs egen stemme. Denne antagelse har stadig intet at gøre med mit syn på analyseartiklens grad af velvalghed.

Fra **polyfoni** bevæger antologien sig naturligt til det **visuelle udtryk**. Det sker i **Signe Bonnén's** kapitel - **Se dét sker! Det visuelle udtryk** (pp. 33-47).

Om objekt-teksten, betragtet som et visuelt element, slår SB fast, at den i den foreliggende kontekst let kan overses og let forbigås, fordi den hverken er markant eller på anden måde opsigtsvækkende.

En læser vil ifølge SB altid se et visuelt udtryk (her hele objektartiklen) som en helhed, men noget er mere iøjnefaldende end andet. På denne baggrund introducerer SB begrebet **aflæsningsniveau**. Inden for de enkelte niveauer kan der så arbejdes med **beskrivelse**, **forståelse** og **fortolkning**.

Jeg tillader mig at mene, at beskrivelsen nok fylder lidt rigeligt i analysen, men i betragtning af at også studerende gerne skulle bruge bogen, er det nok vigtigt at skærpe sansen for iagttagelser i det visuelle, også det tekstliges visualitet.

Naturligvis forsøger SB at danne en symbiose af tekst og billede. Det lykkes ikke rigtigt for hende at tolke billederne på en måde, der er entydig og meningsfuld i helheden. Jeg vil tillade mig at give et særdeles kort bud på, hvorfor det ikke lykkes.

SB tilskriver gennem billedmaterialet Øberg forskerautoritet, kraft, styrke og energi, bl.a. ved henvisning til det store billedes lånen autoritet fra Rodins

Tænkeren. Men disse positive associationer nedgøres helt af den **deformerende og karikerende stil**. Det ses allermest i selve blikfanget, den famøse badebold (globus?) og i Øbergs latterlige, sammenkrøbne stilling, der er en negativ karikatur i forhold til de sammenlignelige elementer i Tænkeren.

Jeg vil gøre opmærksom på, at denne form for **pirringseffekt** er mere og mere markant i moderne massemedie-billeder. Billedretorisk vil jeg udtrykke det på den måde, at den stilistiske effekt af det store billede for Øberg betyder **en fraskrivning af ethos, bestemt ikke en tilskrivning**. Med inddragelse af dette helt overordnede perspektiv ligger billedtolkningen faktisk på linie med POLYFONI-teoriens tekstlige afsløringer.

Efter disse helt uundværlige optaktskapitler overlader de kvindlige analytikere valpladsen til deres mandlige kolleger.

Jan Foght Mikkelsen indleder med kapitlet **Let at læse - men svær at forstå. Receptionsorienteret analyse af tekstforståelighed** (pp. 49-73).

I dette kapitel analyseres en teksts forståelighed med udgangspunkt i pragmatisk receptionsteori, hvis områder JFM opsummerer uhyre bredt. Det samme er tilfældet med de tekstuelle træk, han vil undersøge. Men han konkluderer: "Her er det hensigten at **belyse** mange tekstlige træk og forhold **tværgående** for at se hvordan de virker sammen og samlet påvirker tekstens forståelighed." (p. 49). I forlængelse heraf bemærker JFM senere, at den receptionsorienterede forståelighedsanalyse ikke har som primært formål at fortolke teksten, men at undersøge en tolknings tekstuelle vilkår.

Netop den **tværgående hensigt** i dette kapitel fortsætter den logik, der hidtil har præget antologiens disposition.

Som udgangspunkt for sin egen receptionsorienterede analyse af tekstforståelighed, der jo simpelthen er kapitlets teoretiske ramme, bruger JFM en spørgeskemabaseret kvalitativ empirisk receptionsanalyse, der således bliver en indikator for tekstens forståelighed for en gruppe udvalgte læsere.

Da JFM betegner analyseteksten som en argumenterende (eller argumentationsformidlende) tekst, spiller betragtningerne over argumentationsmåderne en meget vægtig rolle i analysen.

Selve en teksts grad af forståelighed kan ifølge JFM karakteriseres i tre dimensioner, nemlig **begribelighed**, **anskuelighed** og **tilgængelighed**. JFM bemærker her, at begribelighed og anskuelighed knyttes til henholdsvis retorikkens logos- og pathosappeller. Jeg vil tillade mig at pege på den tredje appelform, nemlig **ethos**, som JFM ikke omtaler direkte, men materialet til belysning af ethos-forholdet foreligger i analysen.

Uklarheden om, hvem der taler, er ligegyldig, når teksten ses i modtagerens perspektiv, mener JFM, men denne uklarhed eksisterer samtidig med, at der rundt omkring i analysen så ganske afgjort er fremdraget mange forhold, der

for den, som JFM kalder Øberg, betyder et enormt **ethos-tab**. JFM peger således på det uekspliterede moralsk-ideologiske grundlag for Øbergs kritik.

Som jeg allerede har påpeget i det foregående kapitel, betyder det store billede af Øberg også et **ethos-tab** for ham. Jeg mener, det er af stor betydning også i dette kapitel direkte at omtale disse **ethos-tab**, idet forholdet jo i høj grad bliver et **markant tolkningsvilkår**. Ethos-begrebet er også med til at bestemme modtagerens læsning.

Hele kapitlet er uhyre grundigt, og stilen næsten for gentagende, pædagogisk reflekterende. Det tekstliges visualitet er noget tungt.

Det næste kapitel, skrevet af **Niels Haastrup**, hedder **Retorik - Konfliktløsning uden vold** (pp. 75 -100) og smukkere og mere præcist kan retorikken, denne vidunderligt civiliserende disciplin, vel næppe betegnes.

Netop den retoriske analytiske vinkel blandt samtlige antologiens vinkler forekommer absolut indlysende valgt. Den klassiske retorik har naturligvis ikke givet sig af med presseinterview, men NH understreger, at objekttekstens problematik, Øbergs projekt, er i dyb overensstemmelse med retorikkens. Retorikken defineres netop som et middel til konfliktløsning i samfund, hvor man ikke accepterer voldsudøvelse mellem medlemmerne (ref. p. 80). Det er jo dette forhold, Øberg forsøger at føre op på et mellemstatsligt niveau.

NH's eget projekt er at skrive en fortælling om retorikken. Ud fra den rejses så nogle synspunkter på objektteksten, "og endelig prøver jeg at folde disse to temaer ind i hinanden, som Øbergs sammenfoldede krop på billedet." (p. 75). Mere visuelt kan forholdet mellem disse to temaer næppe beskrives. Haastrup understreger, at både fortælling og analyse skal forstås som antydninger og skitser.

Dette udmøntes sådan, at NH hovedsageligt koncentrerer sig om den måde, Øbergs person og anliggende præsenteres på i samspillet mellem det store billede, overskrifter og artiklens exordium og peroratio. Dermed fastlægges også nøglebegrebet i NH's behandling af artiklen, nemlig hans undersøgelse af (Øbergs) **ethos**. I den klassiske retorik kan man definere **ethos** som tilhørernes totalindtryk af taleren. Og dette indtryk er absolut fundamentalt i retorikken. Meget kort sagt kommer NH til det resultat, at Øberg opnår ringe **ethos** hos læserne via artiklen.

Jeg vil knytte endnu et par kommentarer til Niels Haastrups fremragende kapitel, der i hele sin tillidsvækkende facon sikrer sin forfatter ethos hos læseren. Niels Haastrup uddyber i realiteten polyfoni-teorien i genre-kapitlet, idet han definerer journalistens rolle som formidler i forhold til læseren og i en dobbeltrolle i forhold til den interviewede. Dette sidste er indlysende forståeligt i forhold til retorikkens konfliktløsning som sådan. Men journalistens rol-

leforvaltning samt billedmaterialet ses altså også i dette kapitel som et **ethos-tab** for Øberg.

Jeg har før rost dispositionen i antologien som helhed. Det er en meget heldig hånd, der anbringer den retoriske analyse i forlængelse af den receptionsorienterede, ganske simpelt, fordi de belyser hinanden i deres modsætninger. Vigtigst er nok, at man i retorikken opererer med **afsenderens tekst**, der ikke må afgive basis for flertydighed, i den receptionsorienterede analyse med **modtagerens tekst**.

Jeg har i høj grad værdsat "historien om retorikken", herunder ikke mindst stilistikkens udvikling inden for og adskilt fra denne historie. Drejningen fra det kronologiske til selve retorikkens bygning er naturligvis fundamental for analysen. Der ligger efter min mening på alle niveauer i retorikken i selve anvendelsen af dens system en enorm synteseskabende kraft, f.eks. mellem retorikkens fem forarbejdningsfaser, mellem stilistikkens såkaldte "dyder" osv. Men denne magtfulde helt utrolige oplevelse af system og syntese opstår jo nok først og fremmest i de fuldt gennemførte retoriske analyser, ikke så meget i antydninger og skitser.

Efterhånden tegner der sig unægtelig et problem for Øberg, hvis hans stemme opfattes som identisk med den diffuse journalist-stemme, altså som en autentisk afsender-stemme.

Måske er denne "offergørelse" selve "effektivitetens væsen" i den moderne journalistik?

Uwe Geist fortsætter med **En invasion af Haiti har ikke en skid at gøre med Haiti. En argumentationsanalyse** (pp. 101-126).

Den kloge disponering af antologien fortsætter. Vi bliver i realiteten inden for den retoriske argumentationslære, den praktiske argumentation, idet der jo ikke er tale om logikkens strengt formaliserede overalt ekspliciterede argumentation.

"Argumentation er en elementær og væsentlig form for sprogbrug som vi alle behersker - i en mere eller mindre raffineret form." (p. 101). Sådan indleder Uwe Geist sit kapitel. Jeg kan tilføje, at et blik på en genreoversigt over faktive tekster viser, at gruppen af argumenterende teksttyper er virkelig stor.

UG går videre med en række gode definitioner på elementære begreber inden for den argumentationsanalytiske synsvinkel. Fra starten fastslår han, at objektartiklen ikke er en traditionel argumenterende tekst, idet argumentationen er klart underordnet oplevelsesaspektet, men den indeholder megen argumentation. Det betyder kort sagt, at sammenhørende argumentdele er adskilte, og at de overordnede begrundelser ikke er ekspliciterede som begrundelser, men implicit spredt og usammenhængende indlejret overalt i teksten.

I sit aldeles fremragende analysearbejde opstiller UG da en lang række argumenter med ekspliciterede principper/hjemler. Opstillingen betyder jo i høj grad en særdeles tekstnær analyse. Endvidere karakteriserer UG med teksteksempler den del af argumentationen, der ikke er bundet i argumenter, men ligger gemt i hovedsageligt tekstens indhold som sådan og i dens stilistik, f.eks. i ordvalg og morfologiske markører. Også i forkusering på og i rækkefølge og kobling af informationer er der argumentativ effekt.

Med den omfattende opstilling af argumenter med ekspliciterede principper/hjemler når UG det mål, han har sat sig: at se hvilke momenter og dimensioner i Jan Øbergs argumentation journalisten har udnyttet i sin fremstilling. Den anden del af hensigten var at afdække, hvad analysens resultater betyder for vor opfattelse af Jan Øberg og hans meninger. Her mener jeg, at man kunne gå et skridt længere i analysen for at opnå en mere sikker stillingtagen. Jeg er her bl.a. inspireret af Haastrups retoriske analyses koncentreret om **ethos-appelformen**. Det er i de opstillede principper/hjemler, man kan afgøre, hvilke appelformer der gemmer sig i argumenterne. Det dominerende argument ligger ifølge UG i artiklens begyndelse og slutning, nemlig den provokerende udtalelse om Vesten som fundamentalistisk og de følger, man kan vente sig heraf. Jeg vil her indskyde, at tekstens exordium og peroratio er to yderst **ethos-følsomme** steder og derfor et farligt sted for Øberg at have et så provokerende materiale liggende. Det ville være yderst interessant at se, hvilke appelformer og argumenttyper der gemmer sig i hele det omhyggeligt ekspliciterede argumentmateriale. Det fortjener fuld udnyttelse.

UG roser artiklen som et fornemt stykke journalistik, men han siger også, at journalistens kraftige prioritering af underholdningsværdien ikke nødvendigvis befordrer troværdigheden. Men her må jeg understrege, at skal Øberg sikres **ethos** og således få sit budskab igennem, så må han sikres **troværdighed**.

UG inddrager ikke billedstoffet, men man må ikke glemme, at en læser selvfølgelig ikke kan abstrahere fra det.

Jeg vil gerne pege på et yderst interessant forhold i kapitlet.

UG behandler kort, men som sædvanlig fyldigt eksemplificeret, det såkaldte **samarbejdsprincip**. Hovedtesen er, at al kommunikation bygger på samarbejde, og at vi ved hjælp af sproglige mekanismer og ræsonnementer kan beskrive/forstå tilsyneladende uforståelige ulogiske implicite informationer. Uwe Geist henter også hjælp i tekstlingvistikken, nærmere betegnet hos Finn Frandsen, der skriver næste kapitel. Her drejer det sig bl.a. om to særdeles væsentlige begreber i tekstlingvistikken, nemlig **kohærens** og **kohæsion**.

Fra de retoriske og argumentative synsvinkler, der også set i samspil fungerer i en særdeles effektiv analyse af 1994-objektteksten, udvider **Finn Frandsen** antallet af vinkler med sit kapitel om **Tekstlingvistik. Portræt af en disci-**

plin og en avisartikel (pp. 127-148), altså med en af de nye discipliner inden for sprogforskningen. Selve betegnelsen er kun ca. 40 år gammel, men FF anfører en lang række rødder af både nyere og ældre dato, og her nævner han bl.a **retorikken** i antikken og renessancen.

Om tekstlingvistikkens selvopfattelse anfører FF, at den betragter sig som en disciplin, “der endnu ikke har nået den “videnskabelige modenhed” eller “status som normalvidenskab”, der skulle kendetegne andre grene inden for sprogforskningen.” (p. 127). Blandt mange andre årsager hertil i og uden for tekstlingvistikken nævner Finn Frandsen, at sprogforskning i dag befinder sig i en udviklingsfase, hvor man ikke længere taler om **lingvistik i ental**, men om **sprogvidenskaber i flertal**.

Jeg vil gerne gøre opmærksom på, at hele kapitlet er særdeles velforsynet med noter, herunder redegørelse for et meget rigt kildemateriale. Forfatteren er selv en flittig skribent og forsker inden for området.

Finn Frandsens redegørelse for et fyldigt udsnit af væsentlige teorier inden for tekstlingvistikken er efter min mening krævende læsning. Men det må man ikke laste skribenten. Han ønsker helt tydeligt, at kapitlet skal afspejle tekstlingvistikken i stadig udvikling og bevægelse.

“Tekstlingvistik er det videnskabelige studium af den måde, hvorpå ord og sætninger er organiseret i sammenhængende tekster, og af disse større verbale enheders produktion og reception under forskellige kommunikative omstændigheder.” (p. 128). Definitionen på tekstlingvistikkens forskningsopgave er udarbejdet af Henning Nølle og Finn Frandsen i 1993.

Med tekstlingvistikkens forskning sker der inden for sprogvidenskaben et **“kvalitativt spring”** fra sætningerne, der bygger på strukturelle relationer i sproget, til tekster, der er semantiske enheder.

I forbindelse med tekstlingvistikkens store system af **syv konstitutive principper** citerer FF følgende tekstdefinition: “a communicative occurrence which meets seven standards of textuality” (p. 131). Det drejer sig om følgende syv principper: kohæsion, kohærens, intentionalitet, acceptabilitet, informativitet, situationalitet og endelig intertekstualitet.

Jeg tillader mig at bemærke, at netop i dette system finder man tydelige aner til den klassiske retorik. Således har de to vigtigste begreber i tekstlingvistikken, **kohæsion** og **kohærens**, henholdsvis sproglig og logisk sammenhæng, rødder ned til 2 af den retoriske arbejdsfase elocutio’s “dyder”, puritas og perspicuitas, der netop dækker grammatisk rigtighed og tankemæssig klarhed.

FF nævner i øvrigt, at modtageren kan (gen)skabe kohæsion og kohærens ved hjælp af inferencer.

Som redskab i forbindelse med analysen af objektteksten anvender FF den franske tekstlingvist Jean-Michel Adams model. Den består af ialt 6 tekstuelle organisationsplaner.

I FF's fremstilling demonstrerer de seks planer eller dimensioner, der er repræsentative for centrale forskningsområder inden for tekstlingvistikken, virkelig det **kvalitative spring** fra sætning til tekst. Det er i den grad et væsentligt forhold.

Med hensyn til balancen mellem kapitlets to dele, portræt af en disciplin og af en avisartikel, vil jeg tillade mig at anføre følgende: Portrættet af disciplinen er uhyre vellykket. Portrættet af avisartiklen, analysen, har ikke helt den samme appel. Men efter min mening fungerer kapitlet også i en 3. funktion, nemlig som en særdeles kvalificeret opskrift på **tekstproduktion** og i særlig grad inden for området **sammenhæng** på alle niveauer og i alle dimensioner.

At være en opskrift på tekstproduktion, det var jo netop anens, den klassiske retoriks egentlige bestemmelse.

I **Apokalypse fra villavejene. En tekstlingvistisk analyse** (pp. 149-169) fortsætter **Ib Ulbæk** arbejdet med tekstlingvistikken.

For læseren er det selvfølgelig en oplagt fordel at have to kapitler om tekstlingvistik side om side. Det forhold, der gjorde mest indtryk på mig i Finn Frandsens bidrag, var så afgjort den helt klare illustration af det **kvalitative spring** fra sætning til tekst. Opgaven bliver selvfølgelig nu at afklare, hvor IU har sine primære interesser i disciplinen.

IU anfører, at en tekst er en aktualiseret kommunikativ handling og bruger den Tøgebyske version af de grundlæggende principper, den hviler på (Tøgeby 1993. Praxt.).

Analysen foregiver jo ikke på nogen måde at være udtømmende. IU indtager således os allesammen i et **vi**, der kun interesserer os for et enkelt af de grundlæggende principper, nemlig **kohærens**, altså netop den egenskab, der gør teksten til et sandt og kohærent udsagn om ét sagsforhold.

Introduktionen af entiteter eller tekstreferenter spiller en vigtig rolle hos IU. Han gør glimrende rede for de bestemte tekstlige mekanismer, som instruerer modtageren om at opbygge sin model af tekstens verden på en bestemt måde.

Det mest interessante i IU's tekstlingvistiske kapitel forekommer mig afgjort at være fremstillingen af samspillet mellem **kohærens** og **kohæsion**, altså netop af de to væsentligste begreber i tekstlingvistikken. IU anfører: "På samme måde som vi så det med introduktion af tekstreferenter, så har sprogbrugerne i sproget virkemidler, sproglige mekanismer, som hjælper med at fremstille et sagsforhold, så kohærens kan hjælpes på vej ved at bruge disse mekanismer. Mekanismerne kaldes for tekstens **kohæsion**." (p. 155). Kohæsionsmekanismerne (grammatiske og leksikalske sammenhængsmekanismer)

er tekstens **eksplicitte** måde at tilvejebringe kohærens på, mens kohærensens ellers er tekstens **implicitte semantiske postulat**.

IU vælger at koncentrere de store analysearbejder omkring en konstruktion og udskrivning af en temaopdelte makrostruktur samt af de fire første afsnits mikrostruktur. Når IU vælger på den måde, er det, fordi makrostrukturen logisk er en vigtig komponent i tekstens kohærens, og desuden organiseres det mikrostrukturelle lag af det makrostrukturelle.

Man kan roligt sige, at nøgleordet i Ib Ulbæks kapitel er **KOHÆRENS!**

Måske fordi analysen er så beskåret og domineret af kvantitative størrelser, virker den noget tam, men igen, som i det forgående kapitel fremstår de demonstrerede metoder som særdeles velegnet til at indgå i en vejledning i **tekstproduktion**, hvor det jo netop ofte er et systematisk arbejde med **sammenhæng**, der er akut behov for.

Så tegner **Keld Gall Jørgensen** den sidste sproganalytiske vinkel i **Det alternative diplomati. En semiotisk analyse af "Det nye korstog"** (pp. 171-184).

Om semiotikken fastslår KGJ, at den "er ikke en videnskab, men en videnskabelig måde at arbejde med sprog, tekster og kommunikation på." (p. 171).

Keld Gall Jørgensen er meget glad for sin semiotiske videnskabelige arbejdsmetode. Men han havde egentlig ikke behøvet at rose den slet så meget, for den viser sig fleksibel, lydhør og følsom over for objektteksten.

KGJ pointerer, at semiotikken er **tværvidenskabelig** og **kritisk**. Det første element forekommer mig logisk, men KGJ's behandling af **det kritiske** i analysen er virkelig interessant, og analysen ses netop at åbne sig for det kritiske element.

I forhold til denne tekst, for naturligvis har semiotikken ikke en færdigstruktureret analysemodel til sagprosattekster, arbejder KGJ i første fase med **udsigelsesanalysen**. Her gøres fortræffeligt rede for de to sammenvævede niveauer **udsagn** og **udsigelse** og desuden for omfanget af det meget brede **subjektivitets-begreb**. KGJ har pointeret, at den semiotiske analyse kan åbne sig. Det sker efter min mening bl.a. her i læserens/modtagerens forhold til subjektiviteten. I øvrigt er semiotikkens objektivitetsbegreb afhængig af en eksplicitering af subjektiviteten. Udsigelsesanalysen viser helt klart, hvor mange tunger objektteksten taler med. Derfor bliver denne del af den semiotiske analyse et udmærket supplement til genrekapitlets demonstration af POLYFONI-teorien, som KGJ da også henviser til.

Semiotikken er en **kritisk** metode. Det betoner KGJ gang på gang. Dette forhold demonstreres i 2. fase af analysen. Som analysestrategi er her valgt Greimas' strukturelle semantik i noget forkortet udgave. Hovedideen er at iso-

lere tekstens motor, forstået som det værdiunivers, teksten kredser rundt i. Der er altså her tale om en tematisk analyse.

KGJ's **kritiske semiotiske pointe** bliver da, at JØ's hovedtese simpelthen er forkert. Det sker med henvisning til "titusindvis af semiotiske tekstanalyser" m.m. (ref. p. 177). Men for som modtager at åbne sig for det kritiske i den semiotiske analyse må man gå semiotikkens skridt fra teori til praksis eller rettere til en forholden sig til realiteterne. "Men jo mere vi breder sproget ud, jo mere, vi vil favne med det i få ord, jo mere går vi galt i byen, eller rettere, jo rigtigere bliver det, vi siger, men i samme grad bliver det uforpligtende i forhold til realiteterne." (p. 182). Der vil jo f.eks. kunne stilles en fuldgyldig retorisk argumentationsrække op på grundlag af den forkastede tese (Konflikter er problemer, der skal løses, ikke mennesker, der skal straffes.) I øvrigt henviser KGJ til UG's kapitel om argumentation.

Som element i det kritiske ligger også, at KGJ efterlyser konkrete Øberg-resultater i artiklen. Der sker altså efter min mening en markant drejning i antologiens analyseformål her. Fra overvejende en afdækning af den måde Øbergs meninger (og dermed også personen Øberg) bliver behandlet på af stemmerne i polyfonien til en kritisk forholden sig til disse meninger. Herfra henter KGJ's analyse nok sit helstøbte, følsomme præg.

Endnu engang har redaktørerne grebet dispositionelt rigtigt ved at lade den semiotiske arbejdsmetode, hvortil der kan stilles tusinde spørgsmål på forskellige niveauer, tegne antologiens sidste utroligt spændende vinkel.

Antologien går fra alle de spidse vinkler til **Jan Sørensen**s afrunding i kapitlet **Sproglig tekstanalyse 1965 - 1995. En faghistorisk oversigt** (pp. 185-203).

Jan Sørensen definerer selv sit bidrag således: "Den følgende oversigt er en skitse af den faghistoriske kontekst for aktuel sproglig tekstanalyse." (p. 185). Det er en aldeles glimrende skitse. Hver eneste linie på den knapt tilmålte plads er udnyttet optimalt.

JS gør opmærksom på, at oversigtens genstand er sproglig tekstanalyse, altså ikke dansk sprog- og litteraturforskning som sådan. Kapitlet er delt op på to stor-områder: om sprogvidenskabelige discipliners bidrag til tekstanalysen og om den sproglige analyses anvendelse i den litterære analyse.

Jeg vil især fremhæve, at skitsen giver et glimrende billede af **forskningen** i perioden, af dens emner, dens udøvere og væsentlige udgivelser. Ikke mindst hvad angår forskning, kan læseren virkelig udnytte det omhyggeligt redigerede noteapparat og litteraturlisten, hvis længde her har sin fulde berettigelse.

Anmelderens egen peroratio

skal forme sig som et forslag til antologiens fremragende forfattere, da jeg jo min vane tro har diskuteret undervejs, hvor diskussioner hører hjemme.

Mange steder i antologien er det blevet konstateret, at mange stemmer bidrager til portrættet af Øberg og hans virke. Det er absolut mit hovedindtryk, at Øberg skulle have tænkt sig om en ekstra gang, før han lagde ansigt, krop og stemme til Politikens artikel, som imidlertid har været et glimrende, meget holdbart analyseobjekt. Men der er et men - det er svært at fortrænge intertekstualitetens spillevende stemme, og jeg vil derfor frejdigt foreslå endnu en "vinkel" **En sammenlignende retorisk argumentativ - DISTINKTIV stilistisk analyse af objektteksten med Jan Øberg: Politiken bør forklare sin kampagne!, Information 23/8 1995.**

Et meget stort og særdeles kvalificeret forarbejde er jo allerede gjort.

En sådan vinkel vil presse den sproglige tæthed og opmærksomhed helt i top!

Tove Brejnbjerg Christensen